

Buiten spelen en buitenruimte

Auteur: Monnie Paashuis, werkzaam bij SKAR en lid van het pedagogenplatform.

Kinderopvang dient bij te dragen aan een goede en gezonde ontwikkeling van het kind" (art. 49, WKO). De Wet Kinderopvang onderkent het belang van buitenspelen voor de ontwikkeling van kinderen en heeft in de Wet Kinderopvang een minimale afmeting voor buitenruimtes vastgesteld.

Buitenruimte en buitenspelen op de kaart

Het pedagogenplatform vindt buitenspelen buitengewoon belangrijk voor de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen. Buiten wat er al is vastgesteld, dringen we aan op de volgende maatregelen:

- Draag zorg voor het dagelijks buitenspelen van kinderen en een verdiepingsslag in de kwaliteit van buitenspel t.b.v. een evenwichtige ontwikkeling van kinderen.
- Vergroot de gestelde minimale afmeting per kind in de buitenruimte binnen de Wet Kinderopvang
- Stel kwalitatieve eisen aan de inrichting zodat een rijke buitenruimte ontstaat
- Beperk de veiligheidseisen tot de werkelijk noodzakelijke zodat er ook daadwerkelijk bewegingsruimte voor onze kinderen ontstaat.

Ook zonder de aansporing van bewegingsarmoede en vetzucht (discussie anno 2006) zijn er redenen te over om serieus werk te maken van buitenspelen en buitenruimten binnen de kinderopvang.

Buitenspelen

Iedereen weet dat buitenspelen belangrijk is voor de ontwikkeling van kinderen. Binnen en buiten spelen kinderen op een andere manier doordat de ervaring van ruimte, weer, natuur, licht, grond en ondergrond een heel andere is waardoor het spel en onderzoek van kinderen verschilt met die in de binnenruimte. Binnen en buiten spelen vraagt andere vaardigheden en biedt andere mogelijkheden.

Om een paar voorbeelden te noemen. Buiten zijn andere geuren en kleuren. Buiten nodigt uit tot grotere grovere en snellere bewegingen (rennen, hinkelen, fietsen), tot ontdekken van levende en dode natuur (insecten, vogels, planten, vlinders, vallende bladeren, dorre bloemen), tot omgaan met en ontdekken van de mogelijkheden van wisselende en minder te beïnvloeden omstandigheden zoals licht, schaduw, zon, koude, regen, sneeuw en wind (over je schaduw springen, sneeuw eten, regen op je tong, blaadjes vangen, windmolentjes, slingers in de boom). Buiten liggen de materialen voor het oprapen, verschillen de associaties van die binnenshuis wat inspireert tot fantasiospel, tot grote dingen ondernemen en met je handen creëren. Er ontstaat bekendheid met natuurlijke bouwstoffen, kinderen leren meten en schatten en doen spelenderwijs technisch, mathematisch en ruimtelijk inzicht op.

Buiten zijn de uitdagingen die kinderen binnen spel tegenkomen soms van een andere aard dan binnen. Zo val je eerder (en harder) als je rent, kun je een (te zware) tak makkelijk op je tenen laten vallen, etc. We zien omgaan met (kleine) risico's als aanvaardbaar en zelfs gewenst. Het maakt kinderen zelfstandig en vergroot hun zelfoplossend vermogen. Het nodigt uit tot samenwerking wanneer een probleem voor het kind alleen te groot is.

Kortom, de ontwikkelingsmogelijkheden voor kinderen buiten, zijn velerlei en divers van aard.

Met het veroveren van de buitenruimte ontstaat ook binnen ander spel. Materiaal van buiten kan naar binnen en in combinatie met de binnenspullen ontstaan weer nieuwe mogelijkheden, rijker spel en verdieping van de ontwikkeling.

Iedereen weet ook dat buitenspelen belangrijk is voor de gezondheid van kinderen. Denk maar aan het licht en de zuurstof die nodig zijn voor de opbouw van (cellen in) het lichaam, de weerstand die tegen ziekte die wordt opgebouwd, de spieren die zich vollediger en krachtiger ontwikkelen door de verschillende soorten motoriek.

En bovendien...

- Het soms noodzakelijke aan- en uitkleden is ook een gewoon leuke en leerzame activiteit, net als rennen of huppelen door de lange gang naar buiten.
- Bij een combinatie van buitenschoolse opvang en kinderdagverblijf spelen broertjes, zusjes en oude bekenden op gezamenlijke buitenruimte.
- Kinderen zoeken en vinden andere rustmomenten in de buitenruimte. Door de vaak grotere ruimte, kun je best even op jezelf een ommetje maken.
- Pedagogisch medewerkers zoeken verschillende plekken in de buitenruimte op, waardoor ze een activiteit kunnen doen of beschikbaar zijn voor de kinderen.

Niet alleen voor lopende kinderen is het buitenspel van belang. Ook voor baby's is het buiten zijn een verruimende ervaring. Wat te denken van de wind langs de wangen, bewegende, ritselende blaadjes boven de kinderwagen, de koestering van de zon op de babyhuid, de koelte en donkerte van schaduw, de geur van lavendel, regenspetters en vochtige buitenlucht, kruipen over het gras, in het zand en over tegels, oneffenheden als steentjes, kuiltjes en kastanjes op je pad, een zoemend insect of rustende vlinder, de onafgebakende ruimte van de lucht, de anders klinkende geluiden van kinderstemmen, de verbazing over een bloem of paddenstoel met hoera! bijbehorende kabouterverhalen, etc. Groot succes voor kruipende en net lopende baby's is de met gras begroeide babybult. Een uitdaging om omhoog proberen te lopen en natuurlijk –iets te snel- lopen of rollen naar beneden. Wat een prachtige ervaringen op een leeftijd waarin alles intensief wordt ervaren!

Ook voor de oudere bso'rs is er genoeg te beleven. Denk maar aan het dieper doordringen in de materie, de planten en beestenwereld, je eigen lichamelijke vermogens, het vergroten van de ruimte, etc. Niet alleen het ervaren en het uitbreiden van de mogelijkheden staat voorop, maar ook het weten over (en uitdagen van) natuurlijke wetmatigheden, het kennen van de soorten, over de zon, de maan en de sterren. Een wereld om te ontdekken.

Een ruime en rijke buitenruimte als voorwaarde voor buitenspel

Een goed gestructureerde buitenruimte met activiteitenplekken (rustig en druk) voor kinderen van diverse leeftijden zorgt voor een evenwichtige verdeling van kinderen over de ruimte en dus voor concentratie en verdieping in spel. De kinderen kunnen er makkelijk hun draai vinden. Er zijn minder conflicten omdat de kinderen elkaar met verschillend geaard spel niet in de weg zitten.

De kwaliteit van de buitenruimte wordt tevens bepaald door een rijke beplanting met diverse geuren, kleuren (aantrekken van verschillende diertjes), zon- en schaduwplekken voor kinderen en pedagogisch medewerkers, plekjes waar kinderen uit het zicht kunnen spelen, diverse bodem afwerkingen en voldoende losse materialen voor fantasiespel.

De buitenruimte is op hoofdzaken veilig, bijv. geen giftige planten, zonder de kinderen overal voor af te schermen.

Alleen in een buitenruimte van ruime afmeting (wat te denken van 7 vierkante meter per kindplaats?) zijn de genoemde kwaliteiten op een goede manier te realiseren. Naarmate de

ruimte kleiner wordt, boet de kwaliteit van de ruimte in en worden de mogelijkheden en letterlijk de ruimte voor de kinderen minder.

De buiten(gewone) pedagogisch medewerker

Buitenspelen is meer dan toezicht houden en verkleinen van risico's. Een speciale buitenpedagogisch medewerker wijst kinderen op alle opmerkelijkheden van het buiten-leven en motiveert kinderen tot het benutten van de andere mogelijkheden en gebruiken van andere materialen.

De speciale buitenpedagogisch medewerker heeft buitenspelen als aandachtspunt, initieert buitenspel en inspireert collega's met voorbeelden, mogelijkheden en doet aanbevelingen voor buitenspeelgoed en buitenactiviteiten.

Buiten organiseert een pedagogisch medewerker andere activiteiten dan binnen. Om de kansen buiten te herkennen, het buitenspel van kinderen te kunnen verdiepen en activiteiten in de buitenruimte aan te kunnen bieden, heeft de pedagogisch medewerker specifieke competenties nodig. Het is van belang dit in te zien en een vorm van scholing te organiseren als ondersteuning voor pedagogisch medewerkers .

Buitenspelen wordt dan meer dan even een frisse neus halen. Niet alleen de buitenlucht, maar ook de ruimte (letterlijk), andere uitdagingen en materialen bieden kinderen specifieke ontwikkelingsmogelijkheden.

Buitenspelen en buitenruimte als vliegwiel voor profilering van de kinderopvang

Op het moment dat er minder mogelijkheden zijn voor kinderen om veilig in de openbare ruimte te spelen en het tegelijkertijd zo is dat meer kinderen langere tijd op de opvang doorbrengen, neemt het belang toe om buitenspel binnen de opvang een goede kans te geven. De ervaring leert bovendien dat ouders een goede buitenruimte en vaak naar buiten gaan bij de opvang beschouwen als een belangrijke meerwaarde voor hun kind t.o.v. thuis en alle ouders buitenspelen en een goede buitenruimte sowieso als belangrijk zien. Een aantrekkelijke uitstraling van de buitenruimte en het voor ouders consequent in beeld brengen van kinderspel en –activiteiten in de buitenruimte, helpt ouders voor wie buitenspelen minder vanzelfsprekend is, over de drempels van veiligheid, vies mogen worden, etc.

Aanbevelingen

Aanbevelingen voor landelijke beleidsmakers voor de kinderopvang

- Verruim de minimum afmetingen van buitenruimten in de kinderopvang
- Stel kwalitatieve eisen aan structuur en inrichting van de buitenruimte in de kinderopvang
- Promoot dagelijks buitenspelen in opvangsituaties door o.a. voorlichtingscampagnes
- Besteed aandacht binnen de opleiding van GGD-inspecteurs en VWA inspecteurs aan 'de balans tussen veiligheid en uitdaging' en daarmee verantwoorde/aanvaardbare risico's.

Aanbevelingen voor organisaties van kinderopvang

- Zorg voor een heldere uitwerking van het pedagogisch beleid in de buitenruimte
- Maak een doorslaggevend punt van een ruime en goed ingerichte buitenruimte
- Maak een doorslaggevend punt van iedere dag naar buiten gaan

- Reserveer bij het openen van nieuwe locaties een apart budget voor inrichting buitenruimte
- Maak een doorslaggevend punt van aantrekkelijke beelden van buitenspelende kinderen in je publiciteit
- Draag de visie over buitenruimte en buitenspelen actief uit, bijvoorbeeld naar partners in de brede school en zet er op in dat de buitenruimte voor de gehele brede school vanuit deze visie wordt vorm gegeven

Aanbevelingen voor locatiehoofden en unitmanagers

- Geef sturing aan onderstaande richtlijnen voor pedagogisch medewerkers
- Communiceer helder en duidelijk het beleid over buitenruimte en buitenspel aan (nieuwe) ouders en oudercommissie
- Communiceer duidelijk aan ouders de visie t.a.v. het lopen van risico's, vies worden, etc. en de pedagogische gedachten erachter
- Communiceer duidelijk aan (nieuwe) ouders verzoeken omtrent speelkieren, laarsjes, regenjacks etc. Dat een kind er "smerig" uit ziet doet niet tekort aan de hygiëne, maar verrijkt het buitenspel

Stel een speciale buiten pedagogisch medewerker aan, een voortrekker met de benodigde competenties en inzicht, die het buitenspel als speciaal aandachtspunt heeft

Aanbevelingen voor pedagogisch medewerkers

- Wees je bewust van je voorbeeldrol in buitenspel. Denk aan omgaan met regen, kou, warmte, zon, enthousiasme voor wat je ziet zoals beestjes, zand, bladeren, water, etc.
- Geef uitvoering aan de beleidslijnen, bijv. om lopende kinderen dagelijks buiten te laten spelen en neem baby's zovaak mogelijk naar buiten (kdv)
- Motiveer de kinderen om buiten te spelen en zorg voor attractieve mogelijkheden en activiteiten in de buitenlucht (bso)
- Gebruik alle lichamelijke ervaringen die je buiten opdoet om kinderen expliciet te leren over hun lichaam en zorg voor hun lichaam (gezondheidsopvoeding)
- Maak gebruik van de afwisseling tussen binnen- en buitenruimte en de verschillende pedagogische mogelijkheden binnen en buiten t.b.v. de ontwikkeling van de kinderen en de rust en het samen spelen op de groep
- Haal verzamelingen (bladeren, takjes, stenen, etc.) van buiten mee naar binnen en berg deze op in een materialenkast, zodat ook binnen met buitenmaterialen gespeeld kan worden en er een verbinding tussen binnen en buiten ontstaat. Hierdoor wordt de creativiteit van kinderen weer op andere wijze gestimuleerd (bijv. spelen met de (vracht)-auto's met steentjes, obstakels op de weg (takjes), verwerken in tekeningen, etc. Er is een samenspel tussen de buitenruimte en de creativiteit van de kinderen.
- Maak het buitenspel en de buitenactiviteiten op allerlei manieren en heel regelmatig zichtbaar voor ouders
- Registreer bijna-ongevallen en geef ze door naar het verzamelpunt
- Hou per locatie een logboek bij, zodat bekend is welke speelplekken mogelijk een risico vormen
- Pleit voor het volgen speciale buitenspel-cursussen om de afwisseling voor jou en de kinderen te vergroten

Aanbevelingen voor ouders OC's, COC's en belangenorganisatie voor ouders

- Pleit voor meer speelruimte voor kinderen in de openbare ruimte en in de kinderopvang

Aanbevelingen voor opleidingen

- Tijdens de opleidingen dienen pedagogisch medewerkers kennis en vaardigheden aangereikt te krijgen om de kansen van buitenspel zoveel mogelijk te benutten. Te denken valt aan vakken als natuurleer, techniek en spel- en sportleiding in combinatie met de ontwikkeling van kinderen en het managen van een groep.

Achtergrondinformatie

Elly Singer en Danielle Heesbeen; Onderzoek "Samen spelen"

Bureau Niche en Kinderopvang SKAR; Projectopzet Binnenstebuiten

Kees Both; De wereld van het jonge kind december 2005; "Natuurspeelplaats, schoolnatuurtuin en motorische ontwikkeling"

Monique Velthoen en Monnie Paashuis; Management Kinderopvang febr. 2007; "Zien we de inrichting van buitenruimtes als sluitpost?"